

«Парфумерія та косметика України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apcu.ua/rinkovidoslidzhennya-ta-statistichni-dani/parfumerno-kosmetichnij-rinok-ukraini.htm>.

8. Белікова В.С. Шляхи збільшення обсягів реалізації продукції підприємства / В.С. Белікова, Н.М. Олійник // Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації: Збірник матеріалів XVI Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. – Одеса, 2013. – С. 35-37.

*К.е.н., доцент Однорог М.А.
докторант відділу теорії економіки і фінансів
Науково-дослідний фінансовий інститут Державної
навчально-наукової установи «Академія фінансового управління»
Міністерства фінансів України
м. Київ
E-mail: Odnorog_BTNAU@ukr.net*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

В сучасних умовах основою забезпечення продовольчої безпеки України є становлення інноваційної моделі агропромислового виробництва.

Агропромислове виробництво як складова частина агропромислового комплексу розглядається як складна дворівнева структура. У процесі впровадження нових технологій у сільське господарство відбувається дифузія аграрної і промислової праці в діяльності одного працівника. Одночасно розвиваються інтеграційні взаємодії.

До інституціональних основ інноваційного розвитку агропромислового виробництва в українській економіці можна віднести наступне.

1. Інститутом, що забезпечує взаємодію сфер АПК, в рамках якого

можуть формуватися інновації і здійснюватися їх просування від виробників до споживачів, є агропромисловий кластер.

2. Держава стає визначальним форматором інноваційної моделі, не тільки встановлюючи систему «правил поведінки», але виступаючи координатором і натхненником інноваційних процесів.

3. Завершення процесу інституціоналізації фермерського господарства та особистого підсобного господарства в українській економіці.

Малі форми господарювання, насамперед фермерське господарство, є визначальними в системі агропромислового кластера, так як в них найбільшою мірою представлені особливості сільського господарства і потенційні можливості впровадження інновацій [1, с. 116]. Фермерські господарства, реалізуючи свої інтереси, посиляють імпульс і запит в інші сфери АПК, зумовлюючи їх інноваційну траєкторію розвитку і стійкі взаємовигідні взаємодії для забезпечення розширеного відтворення аграрного продукту на основі загального технологічного ланцюжка.

Передумовами становлення в Україні агропромислових кластерів є як загальні для всіх країн процеси (процеси глобалізації, екологічні проблеми), так і специфічні для України: кризовий стан агропромислового виробництва, невідповідність існуючих раніше міжгосподарських зв'язків реаліям сьогодення, диспаритет цін на аграрний продукт, дискримінація малих форм господарювання, необхідність забезпечення продовольчої безпеки.

До основних мотивів входження в регіональні агропромислові кластери малих форм господарства можна віднести: розширення можливостей виходу на нові ринки технологій, збуту продукції, постачання сировини, фінансових ресурсів (у тому числі бюджетне фінансування); підвищення якості людського капіталу, підвищення економічної стійкості.

Агропромисловий кластер представляє форму організації вертикальних та горизонтальних взаємовідносин усіх сфер агропромислового комплексу, інститутів інноваційної інфраструктури (венчурні фонди, технопарки, інжинірингові та консалтингові фірми тощо), інститутів науково-освітнього

комплексу, органів влади і фінансових інститутів [2, с. 93].

До основним характеристикам агропромислових кластерів дослідники відносять: коопераційні та інтеграційні взаємодії на основі спільного продуктово-технологічного ланцюжка на географічно обмеженій спеціалізованій території, добровільність участі у кластері, конкурентне середовище, інноваційна активність, довготривалі, стійкі господарські зв'язки, колегіальні органи координації, екологічність, сильні конкурентні позиції на міжнародному ринку, унікальні конкурентні переваги. До характерних рис можна віднести також наступні: а) багатукладність як наслідок відмінностей цілей, норм поведінки, застосовуваних технологій, б) основою функціонування кластера є малі форми господарювання.

З урахуванням сказаного вище агропромисловий кластер розглядається як стійке регіонально-галузеве партнерство усіх сфер АПК, науково-освітнього комплексу на основі інноваційного розвитку з метою забезпечення стійкості, конкурентоспроможності, реалізації продовольчої безпеки.

Організаційне оформлення єдиного технологічного ланцюжка виробництва продукції у формі агропромислового кластера зумовлює ряд істотних змін у взаємодіях між його суб'єктами і державою:

- реалізацію спільної інноваційної політики: генерація та розповсюдження ідей, визначення зон пріоритетних інвестиційних вкладень («точки зростання»), створення комплексних виробничо-технологічних пакетів, послідовна трансформація отриманого знання в масове виробництва продукту, формування нових мереж співпраці [3, с. 211];

- формування особливої форми власності на трансферт, внаслідок обміну технологіями, їх переходу з однієї сфери в іншу [4, с. 177];

- розширення можливостей залучення інвестицій від комерційних кредитів та випуску цінних паперів до бюджетного фінансування;

- зміна моделі державного регулювання: діяльність державних структур має бути спрямована на розвиток тривалих, стійких взаємодій між учасниками кластера – між постачальниками і споживачами, між кінцевими споживачами і

виробниками, між виробниками і суб'єктами науково-освітнього комплексу;

- формується сприятливе конкурентне середовище для розвитку малого, середнього та великого бізнесу, за допомогою їх взаємовигідної співпраці;

- агропромислові кластери стають сполучною ланкою та підставою реалізації пріоритетних національних проектів в агропромисловій сфері, сприяючи розвитку регіонів і національної економіки, забезпеченню продовольчої безпеки.

У наукових публікаціях до переваг кластеризації агропромислового виробництва насамперед відносять появу синергічного ефекту, що проявляється у зниженні трансакційних витрат, збільшення конкурентних переваг.

У той же час дослідники, що визначають необхідні умови формування агропромислових кластерів, не враховують ту обставину, що не завершена інституціоналізація фермерського господарства та особистого підсобного господарства, що значно зменшує позитивні наслідки становлення і розвитку кластерних систем АПК.

Для динамічного розвитку фермерських господарств та особистих підсобних господарств як основи агропромислового кластера необхідні значущі зміни законодавчої бази (визначення реального статусу фермерського господарства та особистого підсобного господарства), вдосконалення аграрної політики держави [5, с. 65].

Основні напрями щодо формування ефективної, системно несуперечливої моделі державного регулювання:

- розробка антимонопольного механізму, що забезпечує реалізацію інтересів усіх суб'єктів АПК;

- розробка ефективного механізму державного регулювання цін сільгосппродуктів: вони повинні забезпечувати аграріям середню норму рентабельності по країні, справедливий розподіл прибутку між суб'єктами АПК, максимізацію корисності для споживача; регулювати ціни на соціально значиму, екологічну, інноваційну продукцію; використовувати механізми

пільгового оподаткування для фермерських господарств (у формі податкових канікул, податкових кредитів), підтримання паритету цін у довгостроковому періоді;

– державна диференційована адресна підтримка для забезпечення сталого господарювання на землі, обґрунтованість якої визначається на підставі заздалегідь визначених критеріїв;

– розробка довгострокових програм розвитку інфраструктури аграрного сектора з метою забезпечення доступності аграрних ринків і ринків ресурсів, зниження трансакційних витрат, розвитку сільських територій;

– реалізація довгострокових програм розширення внутрішнього попиту;

– активізація участі держави у відтворенні людського капіталу фермерів і їх сімей при збереженні сільського укладу життя в умовах інтеграційних процесів міста і сільських територій.

Список використаної літератури

1. Білозор Л. В. Інноваційна продукція в аграрній сфері: ідентифікація, створення та використання / Л. В. Білозор // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 114–119.
2. Замрига А. В. Сутність понять «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність» у теорії аграрної економіки / А. В. Замрига // економіка АПК. – 2014. – № 9. – С. 92–95.
3. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки: [монографія]; за ред. О. В. Шубравської. – К.: НАНУ ІЕП, 2012. – 496 с.
4. Ломаченко Т. І. Ринок інновацій в АПК: теорія, методологія і організація / Т.І. Ломаченко. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2010. – 376 с.
5. Янченко З. Б. Особливості розробки регіональних інноваційних програм аграрної сфери / З. Б. Янченко // Економіка АПК. – 2013. – № 6. – С. 63–67.